

Endelig tilsynsrapport

Skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø

**Flakstad kommune
Ramberg skole**

04.06.2014

Innholdsfortegnelse

Innledning.....	3
Avdekkede lovbrudd	3
1. Om tilsynet med Flakstad kommune - Ramberg skole.....	3
1.1 Fylkesmannen fører tilsyn med offentlige skoler	3
1.2 Tema for tilsynet	3
1.3 Om gjennomføringen av tilsynet Flakstad kommune – Ramberg skole	4
2. Forebyggende arbeid	4
2.1 Rettslige krav	4
2.2 Fylkesmannens undersøkelser	5
2.3 Fylkesmannens vurderinger	6
2.4 Fylkesmannens konklusjon	7
3. Det individuelt rettede arbeidet ved skolen	7
3.1 Rettslig krav	8
3.2 Fylkesmannens undersøkelser	8
3.3 Fylkesmannens vurderinger	8
3.4 Fylkesmannens konklusjon	9
4. Brukermedvirkning	9
4.1 Rettslig krav	9
4.2 Fylkesmannens undersøkelser	10
4.3 Fylkesmannens vurderinger	10
4.4 Fylkesmannens konklusjon	11
5. Frist for retting av lovbrudd	12
6. Kommunens frist til å rette	12

Innledning

Fylkesmannen i Nordland har i perioden 31.01.14 til dags dato ført tilsyn med Flakstad kommune – Ramberg skole. Tilsynet omfattet skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø.

I denne tilsynsrapporten er det fastsatt frist for retting av lovbrudd som er avdekket under tilsynet. Fristen er **15.09.14**.

Dersom lovbruddene ikke er rettet innen fristen, vil Fylkesmannen i Nordland vedta pålegg om retting med hjemmel i kommuneloven § 60 d.

Avdekkede lovbrudd

Oppfyllelsen av elevenes rett til et godt psykososialt miljø skjer på skolen. Det er skoleledelsen og de ansatte som i det daglige må arbeide for et godt skolemiljø. Kommunen som skoleeier er likevel øverste ansvarlige for at pliktene i kapittel 9a blir oppfylt. Dette innebærer at selv om det i tilsynet har vært undersøkt handlinger som skjer i skolen, så er det kommunen som er ansvarlig for oppfyllelse av elevenes rettigheter. Kommunen er derfor adressert for eventuelle pålegg om retting i samsvar med opplæringsloven § 14-1 tredje ledd.

I Flakstad kommune, Ramberg skole, har Fylkesmannen avdekket forhold som tilsier at praksis må endres.

1. Om tilsynet med Flakstad kommune - Ramberg skole

1.1 Fylkesmannen fører tilsyn med offentlige skoler

Fylkesmannen fører tilsyn med offentlige skoler jf. opplæringslova § 14-1 første ledd, jf. kommuneloven kap. 10A. Fylkesmannens tilsyn på opplæringsområdet er lovlighetstilsyn jf. kommuneloven § 60 b.

Fylkesmannens tilsyn med offentlige skoler er myndighetsutøvelse og skjer i samsvar med forvaltningsrettens regler for dette. Tilsynet skal være preget av åpenhet, likebehandling, etterprøvbarhet og effektivitet.

I de tilfeller Fylkesmannen konkluderer med at et rettslig krav ikke er oppfylt, betegnes dette som lovbrudd, uavhengig av om det er opplæringsloven eller forskrifter fastsatt i medhold av denne, som er brutt.

1.2 Tema for tilsynet

Hovedtema for tilsynet

Skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø er hovedtema for tilsynet.

Hovedtemaet er delt inn i tre undertema, og det rettslige utgangspunktet for tilsynet er:

- Det forebyggende arbeidet ved skolen - § 9a-4, jf § 9a-3 første ledd
- Det individuelt rettede arbeidet ved skolen - § 9a-3 andre og tredje ledd
- Brukermedvirkning (skolens plikt til samhandling og involvering med ulike råd og utvalg) – §§ 9a-5 og 9a-6 og deler av kapittel 11.

Formålet med tilsynet

Det overordnede målet med tilsynet er å rette fokus mot og styrke arbeidet med det psykososiale miljøet ved skolene og skolenes evne til å forebygge og håndtere krenkende

---

atferd. Gjennom kontroll med om skolene følger lovkravene på dette området, skal eventuell lovstridig praksis avdekkes. Gjennom pålegg om endring skal slike forhold rettes opp.

Formål med tilsynet er å:

- sikre at skoleeiere og skoleledere driver et aktivt og forebyggende arbeid for å sikre elevene et godt psykososialt miljø
- sikre at skoleeiere og skoleledere sørger for at de tilsatte på en tilfredsstillende måte håndterer krenkende atferd som de får kunnskap eller mistanke om
- sikre at skoleeiere og skoleledere sørger for at elever, foreldre, råd og utvalg blir involvert og engasjert i skolemiljøarbeidet.

Begrunnelse for valg av tema

Det psykososiale miljøet handler om mellommenneskelige forhold og er en positiv eller negativ følge av samhandling og kommunikasjon mellom alle de som er på skolen. Skolen er stedet for læring og utvikling, men uten en grunnleggende følelse av trygghet, tilhørighet og inkludering hos den enkelte elev, vil ikke læring få det riktige fokus. Mangler ved skolemiljøet kan føre til mistriivsel blant elevene, og det vil kunne ha direkte betydning for læringsutbytte.

1.3 Om gjennomføringen av tilsynet Flakstad kommune – Ramberg skole

Tilsyn med Flakstad kommune ble åpnet gjennom brev datert 31.01.14. Kommunen er blitt pålagt å legge frem dokumentasjon for Fylkesmannen med hjemmel i kommuneloven § 60 c. Fylkesmannens vurderinger og konklusjoner er basert på skriftlig dokumentasjon og opplysninger fra intervju og samtaler. Det framgår av vedlegg 1 hvilke dokumenter som inngår i dokumentasjonsgrunnlaget.

Det ble gjennomført stedlig tilsyn den 11.03.14 med åpningsmøte i forkant av intervjuer og samtaler. I tillegg er det ført gruppesamtaler med FAU- og elevrådsrepresentanter. Det framgår av vedlegg 2 hvem det ble avholdt intervjuer og samtaler med.

Om tilsynsrapporten

Denne tilsynsrapporten inneholder frist for retting av ulovlig forhold avdekket under tilsyn, jf. kommuneloven § 60 d.

Det er kommunen som har det overordna ansvaret for at kravene i opplæringsloven etterlevs, jf. opplæringsloven § 13-10 første ledd. Kommunen er derfor adressat for denne tilsynsrapporten.

Frist for retting er **15.09.14**.

2. Forebyggende arbeid

For å oppnå et godt psykososialt miljø er det en nødvendig forutsetning at det blir utført et forebyggende arbeid som skal forhindre uønsket/ krenkende atferd. Dette innebærer at skoleledelsen må ha en "føre – var" holdning til eventuelle situasjoner og utfordringer som kan oppstå i skolehverdagen, og som kan ha negativ innvirkning på elevenes skolemiljø.

2.1 Rettslige krav

Det rettslige utgangspunktet for tilsynets kontroll med det forebyggende arbeidet ved skolen finnes i opplæringsloven § 9a-4, jf. § 9a-3 første ledd. Skoleledelsen og skoleeier skal

---

arbeide forebyggende for å forhindre at uønsket atferd oppstår. Det forebyggende arbeidet skal være aktivt, systematisk og kontinuerlig.

Reglene presiserer plikten skolen har til å sikre at elevenes rett etter § 9a-1 blir oppfylt. Det er informert nærmere om de rettslige kravene og hva de innebærer på åpningsmøte den 11.03.14. De rettslige kravene fremgår ellers av instruks for tilsynet, og de er omtalt i vedlegg 3 til denne rapporten. Det vises også til rundskriv fra Utdanningsdirektoratet om elevenes rett til et godt psykososialt miljø.

2.2 Fylkesmannens undersøkelser

Ramberg skole har en pedagogisk plattform som er utarbeidet i fellesskap på skolen. Den skal sikre felles forståelse og samhandling, og inneholder mål for skolemiljøet og skolemiljøarbeidet. Trygghet og trivsel er begreper som går igjen når det gjelder målet for elevenes skolemiljø. Planen inneholder konkrete tiltak for småtrinnet, mellomtrinnet og ungdomstrinnet for hvordan skolen skal realisere målsettingen i den pedagogiske plattformen. Planen er på tilsynstidspunktet under revidering, og i samarbeidsutvalget er det vedtatt å få en fast rutine for evaluering og revidering av planen. Rektor redegjør for at planen har vært tatt fram av og til. Personalet bekrefter at den er kjent, men det synes som at den på tilsynstidspunktet ikke er et bevisst og aktivt redskap i daglig bruk.

Gjennom intervjuene og samtalene kommer det fram at mange av aktivitetene som er nedfelt i den pedagogiske plattformen gjennomføres på skolen. Skolen gjennomfører blant annet fellesturer, postløp hver høst, idrettsdag, internasjonal uke, har fadderordning for førsteklasingene, har ulike klasseaktiviteter som juleverksted og overnattingsturer. Det finnes ikke en plan for når aktiviteter skal gjennomføres eller en ansvarsfordeling av oppgavene, men det synes som at praksis er godt innarbeidet og dermed sikres gjennomføring av tiltak. De fleste tiltak evalueres fortløpende på team etter gjennomføring.

Ramberg skole har en *Tiltaksplan mot mobbing*. Den inneholder en definisjon av begrepet mobbing, har langsiktige og forebyggende mål og inneholder forebyggende tiltak på skole- og klassenivå. I planen kommer det også fram rutiner for hvordan skolen skal reagere når de avdekker mobbing. Planen er noe begrenset hva gjelder ansvars plassering av tiltakene, men rektor har det overordnede ansvaret og en rolle i oppfølging av mobbesaker. I planen står det at barnetrinnet skal benytte programmet *Steg for steg* mens det er *Det er mitt valg* framkommer som forslag for ungdomstrinnet som forebyggende tiltak. Gjennom intervjuene kommer det fram at disse programmene brukes noe forskjellig og sporadisk på trinnene. Det er ikke et krav fra skolens ledelse om at alle skal bruke disse.

Ramberg skole har ikke nedskrevet en felles definisjon av krenkende atferd, men mener at de ofte diskuterer dette og har en rimelig lik praksis for hva det skal reageres på. Skolen har en sosiallærer og en koordinator for det spesialpedagogiske arbeidet som samarbeider om elevenes psykososiale miljø og oppfølging av enkeltelever. Saker søkes løst på lavest mulig nivå, og kontaktlærer varsles ved hendelser. Ved bekymring meldes saker til sosiallærer eller rektor. Det kommer ikke tydelig fram hvordan disse rutinene skal være, og intervjuene viser at det er noe ulik praksis for hvem bekymring meldes til. Likevel opplever de ansatte en lav terskel for å melde til rektor.

Rektor har begynt med «klassevandring». Det innebærer at rektor kommer inn i klassene som en ekstra ressurs for å kunne være til stede og observere for bedre å kunne bidra i det

---

daglige arbeidet med elevene. Dette er en arena for å få kunnskap om det psykososiale miljøet i klassene.

Skolen gjennomfører elevsamtaler og konferansetimer to ganger i året. Skolen har egne skjemaer for konferansetimene der trivsel er ett av temaene. Skolen gjennomfører også trivselsundersøkelser. Med bakgrunn i resultatet fra trivselsundersøkelsen, har en klasse arrangert foreldrekveld der foreldrene tok medansvar med tiltak for å bedre klassemiljøet. Elevundersøkelsen gjennomføres, men er ikke blitt brukt aktivt i etterkant med tanke på oppfølging av resultatene. Det kommer ikke tydelig fram hvordan skolen bruker informasjonen de får gjennom undersøkelsene.

Skolens ordensreglement er kjent for elever og lærere. Disse gjennomgås med elevene hver høst og henger i klasserommene. Det er noe usikkerhet omkring hvor godt foreldrene er informert om ordensreglementet, men det kan synes som at de fleste informerer om reglene hver høst. Foreldrene har for noen år siden vært med på å revidere ordensreglementet. Noen klasser utarbeider egne klasseregler i tillegg til ordensreglementet, og elevenes trivsel tas opp jevnlig gjennom hele skoleåret i de ulike klassene.

Skolen har en rutine der personalet skal bære synlige vester under inspeksjon. Det forventes at personalet er aktivt og oppsøkende og griper inn ved mistanke. Skolen har en egen perm med ideer til aktiviteter for friminuttene og som skal kunne bidra til at alle elever har noen å være sammen med. Ved fravær, har skolen en vikarplan for inspeksjonen.

2.3 Fylkesmannens vurderinger

Skolens planer som nevnt over er i utgangspunktet tilstrekkelige for å kunne jobbe systematisk og kontinuerlig med det psykososiale miljøet til elevene. Fylkesmannen er kjent med at det har vært noe skifte av ledelse den senere tid, og at nåværende rektor er i en etableringsfase for å få systemene på plass. Skolen oppleves av personalet som relativt liten, og dermed lett å ha oversikt over. Så selv om planene ikke ser ut for å være de aktive arbeidsdokumentene de er tiltenkt, har skolen et relativt stabilt personale som sikrer et systematisk arbeide mye i tråd med planene.

Aktiviteter skolen velger må være knyttet til målene for det psykososiale miljøet. Målene slik de framstår i den pedagogiske plattformen er under tilsynet noe varierende kjent i personalgruppa. Vi er imidlertid klar over at denne er under revidering, og regner derfor med at disse vil framstå som tydeligere etter revideringen. Fylkesmannen ser at skolen gjennomfører mange aktiviteter for å fremme trivsel og læring, men det blir noe uklart hvem det er som har ansvaret for at aktivitetene gjennomføres. Når det er uklart, risikerer skolen at tiltak ikke blir gjennomført.

Fylkesmannen ser at det vil være behov for å få systemisert arbeidet noe bedre. Slik planene framstår i bruk under vårt tilsyn, vil de på sikt kunne bli dokumenter til bruk kun for permer. Personalet opplever at det «henger i veggene» en god kultur for gjennomføring av de ulike tiltakene, men dette kan bli sårbart ved for eksempel sykdom eller skifte i personalgruppa. Skolen må etablere en skriftlig rutine for gjennomføring og ansvarsplassering av de forebyggende tiltakene. Dette for å sikre et systematisk og kontinuerlig arbeid med elevenes psykososiale miljø.

Evalueringsforløp og på team er en måte å evaluere tiltak på, men på noen områder må det være et system som sikrer en mer helhetlig og overordnet evaluering. Å overlate det

---

meste av evalueringen til team vil kunne medvirke til at en mister oversikt over helheten og effektene av tiltakene. Det vil også være naturlig å ta elever med i en slik evaluering. Da vil skolen kunne sikre at aktiviteter og tiltak faktisk gjennomføres og at de virker etter sin hensikt.

Fylkesmannen opplever en skole som er opptatt av at elevene skal ha det bra på skolen og at trivsel er viktig. Elevene gir også uttrykk for at de har det bra på skolen, og som de uttalte: *Vi tar vare på hverandre*. Det er imidlertid viktig å være bevisst på at et godt læringsmiljø ikke kommer av seg selv, og skolen må derfor sørge for at planer med tiltak er aktive arbeidsverktøy som det jobbes med kontinuerlig.

Personalet bærer synlige vester i friminuttene, og er bevisste på at de skal ha en aktiv rolle ute blant elevene slik at alle skal ha noen å være sammen med. Elevene opplever også at de blir ivaretatt når de henvender seg til personalet.

Skolen nytter programmene *Steg for steg* og *Det er mitt valg*. Det kommer fram at flere lærere bruker programmene, og enn noe ulikt. Når det ikke blir etterspurt eller er et krav om at det skal brukes, bør skolen vurdere om dette er hensiktsmessige tiltak for å fremme et godt psykososialt miljø. I rektors redegjørelse kommer det fram at skolen vurderer å gå over til *Det er mitt valg* på alle trinn, og at det da vil bli obligatorisk. Fylkesmannen tar ikke stilling til hvilke program eller innhold i ulike program skolen måtte velge, men påpeker at de valgene en gjør må evalueres med tanke på om de virker etter sin hensikt. Dersom skolen mener et program har en hensikt, bør det følges opp av alle ansatte slik at skolen arbeider aktivt, systematisk og kontinuerlig med det forebyggende arbeidet.

2.4 Fylkesmannens konklusjon

Flakstad kommune – Ramberg skole driver et aktivt og kontinuerlig arbeid med elevenes psykososiale miljø. Skolen har satt seg mål for skolemiljøet, men kan ikke dokumentere hvordan de evaluerer arbeidet med skolemiljøet og hvordan observasjoner følges opp. Ledelsen ved skolen er involvert i arbeidet med det psykososiale miljøet, men det er ikke klargjort hvem det er som har ansvaret for å gjennomføre tiltakene knyttet til det forebyggende arbeidet.

3. Det individuelt rettede arbeidet ved skolen

Det forebyggende arbeidet må sees i sammenheng med det individuelt rettede arbeidet ved skolen. Det er viktig for oppfyllelsen av kravet i opplæringsloven at de forebyggende tiltakene som blir planlagt, også etterleves i praksis.

Skolens plikt til å gripe inn når det oppstår forhold som er krenkende for en eller flere elever følger hovedsakelig av § 9a-3 andre og tredje ledd. Opplæringsloven oppstiller særskilte plikter for skolen tilknyttet det psykososiale miljøet og gir eleven/foreldrene særskilte rettigheter i tilknytning til saksbehandlingen ved skolen. Ved å kontrollere hvordan skolene etterlever de konkrete pliktene i § 9a-3 andre og tredje ledd, vil tilsynet kunne bidra til å sikre at skolene i praksis arbeider for å fremme elevenes helse, trivsel og læring.

3.1 Rettslig krav

Skoleeier, skolen, skoleledelsen og alle de ansatte plikter å sikre elevenes individuelle rett etter § 9a-1 gjennom individuelt rettet arbeid. Det individuelt rettede arbeidet ved skolen er regulert i § 9a-3 andre og tredje ledd i opplæringsloven. Reglene presiserer at alle som er ansatt ved skolen, har en handlingsplikt som innebærer å gjøre undersøkelser, plikt til å varsle skoleledelsen og plikt til å gripe inn når det er nødvendig og mulig. Videre er skolen pålagt å behandle anmodninger fra elever eller foreldre som omhandler det psykososiale miljøet etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven.

Se for øvrig vedlegg 3 til denne rapporten for mer om de rettslige kravene under dette temaet. Det er også informert nærmere om de rettslige kravene og hva de innebærer på åpningsmøte den 11.03.14.

3.2 Fylkesmannens undersøkelser

Ramberg skole har en *Tiltaksplan mot mobbing*. Planen definerer mobbing og inneholder forebyggende tiltak på skolenivå og klassenivå, samt akuttiltak der mobbing forekommer. Det følger av rektors redegjørelse at planen deles ut til personalet hver høst, slik at alle kjenner til innholdet i planen. Alle får da en påminnelse om personalets handlingsplikt. Planen er vedtatt revidert hver vår, slik at den skal være klar til bruk ved skoleårets start.

Personalet oppgir at de kjenner sin handlingsplikt og at de griper inn mot krenkelser. De ansatte melder hendelser og bekymringer rundt elever til kontaktlærer, sosiallærer eller rektor. Personalet forsøker å løse saker på lavest mulig nivå. Undersøkelser gjøres av kontaktlærer. Det foreligger ikke en skriftlig rutine for når personalet skal varsle kontaktlærer eller når kontaktlærer skal varsle skolens ledelse. Ifølge tiltaksplanen har rektor ansvar for oppfølging av mobbesaker.

Skolen har lav terskel for å diskutere problematisk adferd som oppstår. Personalet har drøftet hva skolen anser som krenkende adferd, men på dette punktet foreligger ingen omforent forståelse. Skolens ordensreglement sier en del om forventninger til elevatferd. De ansatte oppgir at miljøet oppleves som godt og at mye «henger i veggene» når det gjelder de voksnes holdninger.

Foreldre blir informert om retten til å få et enkeltvedtak etter henstilling i samtale med sosiallærer eller rektor. Skolen har fremlagt en mal for enkeltvedtak om det psykososiale miljøet. Skolen har også fremlagt eksempler på vedtak truffet etter eget tiltak og etter henstilling fra foreldre. Vedtakene tar stilling til elevens rett til et godt psykososialt miljø og stadfester tiltak for å rette på eventuelle brudd. Vedtakene inneholder også henvisninger til hjemmel for vedtaket samt reglene om klage i forvaltningsloven.

3.3 Fylkesmannens vurderinger

Personalet ved Ramberg skole kjenner til sin handlingsplikt. De undersøker, griper inn og varsler ledelsen ved alvorlige hendelser.

Skolens tiltaksplan mot mobbing regulerer ikke hvordan skolen forholder seg til krenkelser mellom elever eller mellom voksne i skolemiljøet og elever, altså det som ligger mellom god adferd og det som omfattes av skolens mobbedefinisjon. Skolen må jobbe for å få en felles forståelse om hva som er krenkende adferd. Selv om både elever og lærere gir uttrykk for at skolen er sted hvor vi «tar vare på hverandre» er det nødvendig å ha en omforent forståelse

---

av hva som utgjør en krenkelse. Resultatet bør skriftliggjøres, formidles til elever og inkluderes i skolens planer.

De ansatte har ikke en felles forståelse av hva skolens ledelse skal varsles om. En kultur hvor saker skal løses på laveste nivå kan i verste fall være i konflikt med varslingsplikten, dersom løsningen på lavt nivå fører til at ledelsen ikke blir informert om krenkelser. Det er derfor viktig at skolen jobber for å få en felles forståelse av hva som er terskelen for å varsle rektor. Det er også viktig at det kommer tydelig fram hvem som inngår i skolens ledelse. Er varsling til sosiallærer en varsling til ledelsen?

Skolen har godtgjort at det foreligger rutiner for enkeltvedtak både etter eget tiltak og etter henstilling fra foreldre. Rektor oppgir at henstillinger håndteres så snart som mulig, og at foreldre blir informert om retten til å få enkeltvedtak av henne selv eller av sosiallærer. Også lærerne kjenner til retten til å få et enkeltvedtak etter henstilling, og kan veilede foreldre som tar kontakt. Vedtakene som er fremlagt for tilsynet er i tråd med formkrav i opplæringsloven og forvaltningsloven.

3.4 Fylkesmannens konklusjon

Flakstad kommune – Ramberg skole har ansatte som kjenner og overholder sin handlingsplikt.

Skolen må drøfte og skriftliggjøre hva som anses som krenkende adferd. Skolen må skriftliggjøre en rutine for varsling til skolens ledelse.

Skolen har rutine for å treffe enkeltvedtak etter eget tiltak og etter henstilling. Vedtakene er lovmessige.

4. Brukermedvirkning

Opplæringsloven inneholder krav om at elevene og foreldrene skal gis mulighet til å involvere og engasjere seg i arbeidet for et godt psykososialt miljø ved skolen. Et av virkemidlene fra lovgiver for å sikre brukermedvirkning har vært å stille krav til opprettelse av diverse råd og utvalg og å gi disse rådene og utvalgene muligheten til å uttale seg før endelig avgjørelse blir tatt.

Brukermedvirkning er ikke en statisk tilstand som kan oppnås en gang for alle i skolen, det er tvert imot noe det må arbeides kontinuerlig med. Tilhørighet i et sosialt og faglig fellesskap gjennom verdier og virkemiddel som verdsettelse, aktiv deltaking og medvirkning er noe som må gjennomføres kontinuerlig i hverdagen.

Det er "skolen" som skal sørge for at elevene blir engasjert i skolemiljøarbeidet. Skolen i denne sammenheng vil si skoleledelsen, men det er skoleeier som blir ansvarliggjort dersom ikke det er tilrettelagt for at elevene eller deres foreldre blir involvert og engasjert i skolemiljøarbeidet.

4.1 Rettslig krav

§ 9a-5 fastslår at elevene skal engasjeres i det systematiske skolemiljøarbeidet, både i planleggingen og i gjennomføringen av det. Ellers er det gitt regler for ulike organer for brukermedvirkning både i § 9a-6 og i kapittel 11. Det fremgår bl.a. at rådene og utvalgene

---

skal gis relevant informasjon og gis en reell mulighet til å uttale seg. Rutiner for å sikre informasjon og varsling til de ulike rådene og utvalgene må innarbeides i internkontrollen ved skolen etter § 9a-4.

Se for øvrig vedlegg 3 til denne rapporten for mer om de rettslige kravene under dette temaet. Det er også informert nærmere om de rettslige kravene på åpningsmøte den 11.03.2014.

4.2 Fylkesmannens undersøkelser

Ramberg skole har opprettet elevråd med representanter fra trinnene 8-10 og har kontaktlærer for elevrådet. Elevrådet tar opp saker fra klassene når de bringer slike inn, eller kontaktlærer kan fremme saker. Saker som behandles av elevrådet er blant annet OD-dag, skolegensere, volleyballturnering, økonomi. Videre har elevrådet bidratt til å få kantinedriften i gang, og har fått uttale seg om mobilbruk og butikkbesøk. Elevrådet har også vært med på å evaluere ordensreglementet ved skolen. Elevene er kjent med forventet atferd både gjennom ordensreglementet og reglene som utarbeides i den enkelte klasse. Det er ingen rutine for å presentere resultatene fra elevundersøkelsen i elevrådet, eller å ta eleven med på å utarbeide tiltak med bakgrunn i resultatene.

Skolen har opprettet FAU som har møter hver måned. På disse møtene informerer rektor om ulike saker ved skolen, og foreldre kan bringe inn sine saker. FAU har vært med på å revidere ordensreglementet, og har for en del tid tilbake også deltatt i arbeidet med skolens *Tiltaksplan mot mobbing*.

Skolen har arrangert temakveld om mobbing og hjem-skole samarbeid. På dette møtet ble resultater fra trivselsundersøkelsen presentert. Etter dette møtet er det utarbeidet en rekke tiltak ment som hjelpeverktøy for FAU for revidering av *Tiltaksplan mot mobbing*, eller til inspirasjon i det daglige arbeidet.

Skolen har opprettet et samarbeidsutvalg med rett sammensetning. SU reviderer ordensreglementet årlig. Referat viser at språkbruk på skolen har vært tema, samt skolegudstjeneste i forbindelse med juleferie.

Skolen planlegger å opprette skolemiljøutvalg der SU økes med representanter fra elever og foreldre for å sikre flertall fra disse to gruppene.

4.3 Fylkesmannens vurderinger

Ramberg skole har jevnlig møter i elevrådet der elevene får uttale seg om saker i forbindelse med elevmiljøet. Elevrådet opplever likevel at de ikke har en reell medbestemmelse, noe Fylkesmannen mener skolen må ta på alvor. Vi ser at elevrådet er aktivt og får uttale seg om saker, men når det gjelder saker av *vesentlig betydning* for det psykososiale miljøet, opplever vi dette som noe mangelfullt. For å oppfylle kravene i kap 9a, er det viktig at elevene er delaktige i tiltak og evalueringer.

Både skole og foreldrerepresentanter uttrykker ønske om et bedre skole-hjem samarbeid. Skolen tar opp tema om arbeidet med det psykososiale miljøet for hver enkelt elev gjennom konferansetimene, og på foreldremøter i klassene. Når resultater av trivselsundersøkelsene synes å foregå på klassenivå, medfører det at de ulike trinnene iverksetter tiltak ut fra

---

behovet i den enkelte klasse. Da risikerer skolen at det forebyggende arbeidet ikke blir systematisk og kontinuerlig.

Fylkesmannen er gjort kjent med at foreldre i Flakstad har dannet en gruppe *Foreldre mot mobbing i Flakstadskolene*. Dette ser vi på som et tegn på at det er behov for et samarbeid om mål og tiltak i arbeidet med det psykososiale miljøet, og vi peker på nødvendigheten av evaluering av et slikt arbeid.

Et aktivt, systematisk og kontinuerlig arbeid med elevenes psykososiale miljø på organisasjonsnivå innebærer at de ulike rådsorganene blir orientert om og tatt med på råd i saker som har vesentlig betydning for skolemiljøet.

4.4 Fylkesmannens konklusjon

Flakstad kommune - Ramberg skole har opprettet elevråd, FAU og samarbeidsutvalg med riktig sammensetting. Elevene blir involvert i arbeidet med skolemiljøet.

Flakstad kommune – Ramberg skole har ikke rutiner for å holde råd og utvalg orientert om forhold som har *vesentlig betydning* for skolemiljøet. Skolen har ikke opprettet skolemiljøutvalg.

---

5. Frist for retting av lovbrudd

Fylkesmannen har i kapitlene 3 til og med 5 konstatert lovbrudd. I denne rapporten gis Flakstad kommune frist til å rette det ulovlige forholdet jf. kommuneloven § 60 d. Frist for retting er **15.09.14**.

Følgende pålegg er aktuelle å vedta etter utløp av rettefristen i endelig tilsynsrapport:

1. Forebyggende arbeid

Flakstad kommune skal sørge for at Ramberg skole arbeider aktivt, systematisk og kontinuerlig for å fremme et godt psykososialt skolemiljø og forhindre at krenkende atferd oppstår. Flakstad kommune må i denne forbindelse se til at Ramberg skole:

- a) Klargjør hvem som har ansvaret for å gjennomføre de tiltak en velger å gjøre knyttet til det forebyggende arbeidet.
- b) Etablerer rutiner for evaluering av arbeidet med skolemiljøet.

2. Det individuelt rettede arbeidet

Flakstad kommune skal sørge for at de ansatte ved Ramberg skole håndterer krenkende atferd de har kunnskap/mistanke om. Flakstad kommune må i denne forbindelse se til at Ramberg skole:

- a) Drøfter og skriftliggjør hva skolen anser som krenkende atferd.
- b) Skriftliggjør en rutine for varsling til skolens ledelse.

3. Brukermedvirkning

Flakstad kommune skal sørge for at Ramberg skole involverer og engasjerer elevene og brukerorganene i skolemiljøarbeidet. Flakstad kommune må i denne forbindelse se til at Ramberg skole:

- a) Etablerer rutiner som sikrer at råd og utvalg holdes orientert om forhold som har vesentlig betydning for skolemiljøet
- b) Oppretter skolemiljøutvalg (SMU) med lovmessig sammensetning.

6. Kommunens frist til å rette

Som nevnt i kapittel 6 ovenfor er kommunen gitt frist for å rette de ulovlige forholdene som er konstatert i denne rapporten. Kommunen må innen denne datoen sende Fylkesmannen en erklæring om at det ulovlige forholdet er rettet og en redegjørelse for hvordan lovbruddet er rettet.

Frist for tilbakemelding er **15.09.14**.

Dersom forholdet ikke rettes innen den fastsatte rettefristen, vil Fylkesmannen vedta pålegg om retting. Et eventuelt pålegg om retting vil ha status som vedtak og vil kunne påklages i henhold til forvaltningslovens regler for dette, jf. forvaltningsloven kapittel VI.

Kommunen har rett til innsyn i sakens dokumenter, jf. forvaltningsloven § 18.

Oversikt over dokumentasjon

Rektors redegjørelse datert 19.02.14
Pedagogisk plattform for Ramberg skole
Ordensreglement ved Ramberg skole
Tiltaksplan mot mobbing
Notat fra lærer
Eksempler på vedtak – tiltak elevens psykososiale miljø
Mal for enkeltvedtak
Referat – møte i foreldregruppa 08.10.13
Invitasjon og arbeidsdokument, foreldrekveld med tema 12.02.14
Aktivitetskveldene kull 2001
Mal elevsamtale/foreldresamtale
Referat fra FAU-møter 24.01.13, 07.03.13, 25.04.13,
Oversikt over medlemmer i SU, FAU, elevråd
Referat fra SU-møter; 02.10.13, 02.12.13.
Referat fra elevrådsmøter
Klassemiljøet vårt – trivselsundersøkelse
Kommentarer til foreløpig tilsynsrapport datert 06.05.2014

Oversikt over hvem som ble intervjuet under tilsynet

Seija N Klaveness	- rektor
Bodil Anita Olsen	- kontaktlærer 1. og 2. trinn
Renate Sund	- kontaktlærer 5. trinn
Line Hellan Myklebust og Magnhild Johnsen	- kontaktlærere 10. trinn
Renate Aasli	- sosiallærer
Sigrun Sandnes	- spesialpedagogisk koordinator

Gruppesamtale med 4 elevrådsrepresentanter

Gruppesamtale med 3 FAU-representanter

Rettslige krav

1 Det forebyggende arbeidet

§ 9a-4, Systematisk arbeid for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane(internkontroll)
Skolen skal drive eit kontinuerleg og systematisk arbeid for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av dette kapitlet blir oppfylte. Skoleleiinga har ansvaret for den daglege gjennomføringa av dette. Arbeidet skal gjelde det fysiske så vel som det psykososiale miljøet.

§ 9a-3 første ledd, Det psykososiale miljøet

Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør.

Det systematiske skolemiljøarbeidet skal sikre at elevenes rett blir oppfylt ved at skolen arbeider kontinuerlig og systematisk for et godt skolemiljø. Det avgjørende er at skolemiljøarbeidet er egnet til å sikre elevene et godt psykososialt miljø, og at brudd på retten til et godt miljø blir oppdaget og håndtert på en effektiv måte.

Formålet med skolens plikter etter § 9a-4 er å sikre at uønsket/krenkende atferd blir oppdaget og håndtert tidlig. Dette betyr at skolen må ha rutiner for å kartlegge skolemiljøet og den enkelte elevens opplevelse av det psykososiale miljøet.

En nødvendig forutsetning for det systemrettede arbeidet er at skolen overfører kravene i kapittel 9a til konkrete mål og handlinger. Skolen må ha planer og rutiner for hvordan elevenes rett skal oppfylles.

Skolen blir i § 9a-4 pålagt å arbeide aktivt, systematisk og kontinuerlig slik at kravene i kapittel 9a blir oppfylt. Dette innebærer at skolen skal arbeide etter et "føre var" – prinsipp, og forebygge brudd på eleven sin rett etter § 9a-1. Skolen kan ikke være passive og avvente at en situasjon oppstår, for eksempel at læreren ser mobbing, eller at noen klager på forholdene. Med kontinuerlig mener en at det systematiske arbeidet må være gjennomgående i skolens arbeid, og ikke bare noe som blir gjort når det oppstår ubehagelige situasjoner eller ved oppstart av hvert skoleår. Arbeidet skal drives hele tiden, gjennom hele skoleåret. Et anti-mobbeprogram eller en perm med internkontrollrutiner som står i en hylle, er ikke tilstrekkelig for å oppfylle kravet til systematisk arbeid.

Det systematiske arbeidet skal være gjennomtenkt og planmessig. Planene og rutinene må være innarbeidet og må følges av personalet når det arbeides med saker som omhandler det psykososiale miljøet til elevene.

Skoleledelsen har ansvaret for at det systematiske arbeidet er aktivt, systematisk og planmessig.

Skolen må for å oppfylle kravet til internkontroll:

- Sette seg konkrete mål for skolemiljøet og skolemiljøarbeidet
- Arbeide systematisk og planmessig for å nå målene og forebygge problem
- Ha rutiner for å følge med på skolemiljøet og den enkelte elevs opplevelse av det, herunder rutiner for å avdekke og håndtere problemer når de dukker opp og kontrollere at rutinene etterleves.

Skolen må kunne dokumentere at de har et system for internkontroll. Internkontroll innebærer å overføre kravene i lov og forskrift til konkrete mål for skolemiljøet, kartlegge utfordringer, planlegge og iverksette tiltak for å nå målene. Skolen må dokumentere at dette er etablert, og at det faktisk blir fulgt opp.

I tillegg til det som blir dokumentert skriftlig, må skolen kunne vise at:

- internkontrollen dekker alle reglene i kapittel 9a
- alle ansatte utfører pliktene de har etter loven og kjenner interne mål, rutiner/planer
- de ansatte har tilstrekkelig kompetanse om skolemiljøarbeidet og håndtering av utfordringer og hendelser som omhandler skolemiljøet
- skolen har tiltak for å fremme skolemiljøet og forebygge, avdekke og håndtere krenkelser
- tiltakene blir iverksatt og planer og rutiner etterleves i praksis
- ledelsen er aktivt med i arbeidet med skolemiljøet/internkontrollen

I det systematiske arbeidet med det psykososiale miljøet må også andre regler i opplæringsloven tas med. For det første må skolen kartlegge kravene til brukerorgan i kapittel 11. Et sentralt organ i det systematiske arbeidet er skolemiljøutvalget.

Ordensreglementet ved skolen er et sentralt virkemiddel i arbeidet med skolemiljøet, og skolen må sørge for at dette er integrert i skolemiljøarbeidet/internkontrollen. Et system for skolemiljøet som ikke blir sett i sammenheng med ordensreglement er ikke helhetlig nok. I tillegg må skolen trekke inn vurderinger i orden og oppførsel etter forskrift til opplæringsloven § 3-5.

2 Det individuelt rettede arbeidet

Skoleeier, skolen, skoleledelsen og de ansatte har alle en plikt til å sikre elevenes individuelle rett etter § 9a-1 gjennom individuelt rettet arbeid. Det individuelt rettede arbeidet ved skolen er regulert i § 9a-3 andre og tredje ledd i opplæringsloven.

- Handlingsplikten etter § 9a-3 andre ledd
- Plikten til å behandle anmodninger om tiltak fra elever/foreldre som enkeltvedtak etter § 9a-3 tredje ledd

Handlingsplikten

Opplæringsloven § 9a-3 andre ledd – plikten til å undersøke, varsle og gripe inn

Dersom nokon som er tilsett ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal vedkommande snarast undersøkje saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogleg, sjølv gripe direkte inn.

Regelen fastslår at alle som er ansatt ved skolen, har en handlingsplikt som innebærer

- plikt til å foreta undersøkelser
- plikt til å varsle skoleledelsen og
- plikt til å gripe inn når det er nødvendig og mulig

Handlingsplikten gjelder for alle som er ansatt ved skolen ved at de har et ansettelsesforhold/en arbeidsavtale med skoleeier. I forarbeidene til loven¹ er det uttalt at "ansatte" i praksis ofte vil være lærere og miljøarbeidere, men at plikten også gjelder annet personale. I tillegg til undervisningspersonalet ved skolen kan dette for eksempel være vaktmester, assistenter, kontor- og renholdspersonalet.

Den ansattes handlingsplikt gjelder fra når han/hun får kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger. "Kunnskap om" innebærer at den ansatte faktisk vet at en elev blir utsatt for uakseptabel atferd fra elever, lærer, eller andre ved skolen. En del av handlingsplikten er plikten til å undersøke om eleven faktisk har blitt utsatt for krenkende ord eller handlinger, og få klargjort hva som faktisk har skjedd. Handlingsplikten gjelder også dersom den ansatte får mistanke om at en elev er utsatt for ord eller handlinger. Det er altså ikke nødvendig med faktisk kunnskap for at handlingsplikten blir gjeldende.

Den ansatte må når han/hun får kunnskap eller mistanke om krenkende atferd, vurdere hva som blir neste steg. Skoleledelsen skal varsles, og i noen tilfeller har den ansatte plikt til å gripe inn. Dette må vurderes konkret i den enkelte situasjonen. I akutte situasjoner, for eksempel når elever slåss eller en overhører krenkende ord til en elev, er det naturlig å gripe inn straks og undersøke nærmere i etterkant hva som faktisk skjedde.

Det følger av § 9a-3 andre ledd at etter at den ansatte har undersøkt saken og kommet frem til at dette er forhold som bør følges opp, skal skoleledelsen informeres. Skoleledelsen plikter å sikre at alle saker de blir varslet om og blir fulgt opp. Ansatte som varsler etter § 9a-3 andre ledd skal tas på alvor. Skolen, ved skoleledelsen, plikter å undersøke saken ytterligere dersom det er behov for dette og sette i verk egne tiltak.

Skolen med alle sine ansatte må ha en felles forståelse av når det skal varsles, og hvordan varslingen skal skje. På samme måte må alle ved skolen ha et avklart forhold til terskelen for å gripe inn. Disse avklaringene og rutinene for dette må innarbeides i internkontrollen etter § 9a-4.

Det er ikke noe krav i § 9a-3 andre ledd om at skolen skal fatte enkeltvedtak når det blir iverksatt tiltak etter egne initiativ. Dette skiller seg fra når en elev eller forelder ber om tiltak, jf § 9a-3 tredje ledd. At det ikke må fattes enkeltvedtak tar likevel ikke fra skolen ansvaret for å følge opp saken på en formålstjenelig måte.

I noen tilfeller vil tiltakene skolen iverksetter, likevel kreve at det blir fattet enkeltvedtak. For enkelte tiltak er det fastsatt eksplisitt i opplæringsloven eller forskrift til denne at avgjørelsen er et enkeltvedtak. Eksempel på dett er bortvisning etter opplæringsloven § 2-10 og skolebytte etter opplæringsloven § 8a-1 tredje ledd. Ellers er det definisjonen av enkeltvedtak i forvaltningslovens § 2 sett i sammenheng med karakteren av tiltaket som er avgjørende for

---

¹ Jf. Ot.prp.nr 72(2001-2002)

om reglene om enkeltvedtak skal benyttes. Samtidig har skolen et visst handlingsrom knyttet til ordensreglement og opplæringsmessige tiltak. Dette er mindre inngripende tiltak som blir gjort for å gjennomføre opplæringa.

Det skriftlige, som enkeltvedtaksformen gir, er viktig for skolens dokumentering av at de har grepet inn og forsøkt å sikre elevens rett etter § 9a-1.

Plikten til å behandle anmodninger om tiltak fra elever/foreldre

Opplæringsloven § 9a-3 tredje ledd – Eleven/ foreldra sin rett til å be om tiltak og saksbehandlninga ved skolen

Dersom ein elev eller forelder ber om tiltak som vedkjem det psykososiale miljøet, deriblant tiltak mot kjenkjande åtfærd som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova. Om skolen ikkje innan rimeleg tid har teke stilling til saka, vil det likevel kunne klagast etter føresegnene i forvaltningslova som om det var gjort enkeltvedtak.

Skolen er pålagt gjennom § 9a-3 tredje ledd å behandle anmodninger fra elever eller foreldre som omhandler det psykososiale miljøet etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven. Dersom det foreligger en slik anmodning, må skolen snarest mulig ta stilling til om elevens rett er oppfylt, og eventuelt hvilke tiltak som skal iverksettes. Det blir understreket at skolen alltid skal fatte enkeltvedtak når elever/foreldre anmoder om tiltak som omhandler det psykososiale miljøet. Skolen har altså en vedtaksplikt. Dersom skolen ikke oppfylder plikten til å fatte enkeltvedtak i saken, kan foreldrene/eleven likevel klage som om det var fattet enkeltvedtak.

Anmodninger fra elever og foreldre trenger ikke være skriftlige. Skolen må også ta stilling til muntlige henstillinger. Skolen kan ikke avvise en anmodning fordi den ikke er skriftlig eller unnlåte å oppgi hvilke tiltak eleven eller foreldrene ønsker. Skolen kan heller ikke kreve at eleven/foreldrene må levere en skriftlig henvendelse. Dersom skolen er i tvil om en anmodning fra eleven/foreldre er en anmodning etter § 9a-3 tredje ledd, må skolen avklare dette. Skolen har en veiledningsplikt etter forvaltningsloven § 11. En del av dette vil være å informere eleven/foreldrene om rettighetene etter kapittel 9a og avklare om en anmodning fra en elev eller foreldre om det psykososiale miljøet er en anmodning om tiltak. Den som tar imot anmodningen, plikter også å informere om retten til å be om tiltak og klageretten etter § 9a-3 tredje ledd. Alle anmodninger, også muntlige, skal tas på alvor og undersøkes. Dette er en del av skolens undersøkelsesplikt etter forvaltningsloven § 17.

Anmodninger skal normalt rettes til skoleledelsen ved rektor, men anmodninger kan også rettes til lærere og andre ansatte. Dersom anmodningen blir rettet til en lærer, må han/hun vurdere hva anmodningen gjelder og om det er noe som kan og bør løses innenfor klassen. Lærerens vurdering vil være viktig når det skal avgjøres hvilke tiltak som eventuelt skal inn i enkeltvedtaket.

Uavhengig av om anmodningen kan løses innefor klassen, skal den viderebringes til skoleledelsen. En anmodning fra elever/foreldre skal aldri stoppes på klassenivå. Dette har sammenheng med kravet i § 9a-3 tredje ledd første punktum om at alle tilfeller der det blir bedt om tiltak i forbindelse med det psykososiale miljøet, skal behandles som enkeltvedtak

etter forvaltningsloven. Regelen fastslår også at saken skal behandles "snarest mulig", og dersom det ikke er fattet enkeltvedtak etter forvaltningsloven "innen rimelig tid", kan eleven/foreldrene klage som om skolen har fattet enkeltvedtak. En klage skal alltid sendes til det forvaltningsorgan som har eller skulle ha fattet enkeltvedtak i første instans. Det vil si at klagen skal sendes til skolen. Fylkesmannen er klageinstans, men før klageinstansen kan ta saken til behandling, må skolen eller skoleledelsen se på saken på nytt, og eventuelt forberede saken for fylkesmannen, jf. forvaltningsloven § 33.

Ellers inneholder ikke opplæringsloven kapittel 9a krav til saksbehandling. Saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven gjelder for saker etter § 9a-3. Dersom skolen ikke behandler noe som er ment som en anmodning, er dette alvorlig og kan få konsekvenser, blant annet etter straffebestemmelsen i § 9a-7.

3 Brukermedvirkning

Elevene skal engasjeres i det systematiske skolemiljøarbeidet, både ved planleggingen og ved gjennomføringen av det, jf. § 9a-5. Her fremkommer det i første ledd:

§ 9a-5 første ledd – Elevdeltaking i skolemiljøarbeidet

Elevane skal engasjerast i planlegginga og gjennomføringa av det systematiske arbeidet for helse, miljø og tryggleik ved skolen. Skolen skal leggje oppgåver til rette for elevane etter kva som er naturleg for dei enkelte årstrinna.

Dette innebærer at elevene skal tas med i skolens arbeid med å oppfylle kravene i kapittel 9a. Dette kan for eksempel være deltaking når skolen lager ordensreglement, deltaking i gjennomføring av enkel målinger osv. Det er skoleeiers ansvar at elevene blir involvert i skolemiljøarbeidet.

I forarbeidene er det vist til at det er viktig i seg selv at elevene kan få oppleve å bli hørt, og for skolen vil det være lettere å planlegge og å gjennomføre tiltak i samarbeid med elevene og de foresatt.

Elevenes deltaking i skolemiljøarbeidet skal være sikret i internkontrollsystemet ved skolen etter § 9a-4.

I lovens § 9a-6 og kapittel 11 er ulike organ for brukermedvirkning regulert. De rådene og utvalgene opplæringslova stiller krav til at skolen skal opprette er:

- Elevråd – jf. § 11-2/§ 11-6
- Foreldreråd og FAU – jf. § 11-4
- Samarbeidsutvalg/skoleutvalg – jf. § 11-1
- Skolemiljøutvalg – jf. § 11-1a

Rådene og utvalgene skal gis relevant informasjon og en reell mulighet til å kunne uttale seg, jf. § 9a-6.

§ 9a-6 – informasjonsplikt og uttalerett

Samarbeidsutvalet, skoleutvalet, skolemiljøutvalet og dessutan elevrådet og foreldrerådet skal haldast løpande underretta om alle tilhøve – deriblant hendingar, planar og vedtak – som har vesentleg betydning for skolemiljøet. Råda og utvala har på førespurnad rett til å få framlagt dokumentasjon for det systematiske helse-, miljø- og tryggleiksarbeidet ved skolen.

Råda og utvala som er nemnde i første ledd, skal så tidleg som mogleg takast med i planlegginga og gjennomføringa av miljøtiltak ved den enkelte skolen, og har rett til å uttale seg og komme med framlegg i alle sakar som har betydning for skolemiljøet.

Dersom skolen blir klar over tilhøve ved skolemiljøet som kan ha negativ verknad for helsa til elevane, skal elevane og dei føresette snarast mogleg varslast om det.

Rutiner for å sikre at informasjon og varsling til de ulike rådene og utvalgene må innarbeides i internkontrollsystemet ved skolen etter § 9a-4.